

Toldot – Its'hak et la « tête » d'Essav

Source : Likouté Si'hot volume 15, première Si'ha sur Toldot

Le Midrach analyse le premier verset de notre Paracha

1

מדרש שמות רבה ל, ג: בכל מקום שכתוב "ואלה" מוסיף על הראשונים, ובכל מקום שכתוב "אלה" פוסל את הראשונים... "ואלה תולדת יצחק בן אברהם" (תולדות כה, ט) - מוסיף על הראשונים, על מה שכתוב למעלה הימנו: "בני ישמעאל" (חיי שרה כה, טז), ומי היה זה [תולדות יצחק]? עשו ובניו - שהיה בנו של יצחק. ולמד "תולדת יצחק" חסר (ללא וא"ו) - להוציא יעקב מכלל הרשעים.

Midrach Chemot Rabba 30, 3 : Lorsqu'il est écrit : « *Ve'élè* (et ceux-ci sont) », cela implique un ajout à ce qui précède ; et lorsqu'il est écrit : « *Elè* (ceux-ci sont) », cela implique une rupture avec ce qui précède. « *Et* ceux-ci sont les *descendants* d'Its'hak, fils d'Avraham » (Toldot 25, 19) implique donc un ajout sur ce qui précède : le récit d'Yichmaël et ses fils (Hayé Sarah 25, 16). Qui étaient les *descendants* d'Its'hak ? Essav (et ses fils) – qui était le fils d'Its'hak. Le mot « Toldot (*descendants*) » est écrit sans la lettre *Vav* - pour exclure Ya'akov des Mécréants.

Midrach : les 'descendants' d'Its'hak sont Essav et ses fils ! Et Ya'akov dans tout ça ?!

Développement : La relation d'Its'hak & Essav versus Avraham & Yichmaël

2

YICHMAËL ÉTAIT BIEN PLUS PROCHE QU'ESSAV DU DROIT CHEMIN (DE SON PERE)

גמרא בבא בתרא טז, ב: ישמעאל עשה תשובה בחיי אביו, שנאמר: 'ויקברו אותו יצחק וישמעאל בניו' (חיי שרה כה, ט). **Guemara Baba Bathra 16b :** Yichmaël fit Techouva (retourna sur le droit chemin) du vivant de son père. Ainsi qu'il est dit : « Et Avraham fut inhumé par Its'hak et Yichmaël, ses fils » (Hayé Sarah 25, 9).

גמרא סוטה יג, א (תרגום): כיון שהגיעו למערת המכפלה (לקבר את יעקב), בא עשו ועכבן. אמר להם: ...הוא קבר לאה בחלקו, והחלק הנשאר שלי הוא... חוששים בן דן היה שם, והיה כבוד שמיעה. אמר להם: מה העניין? אמרו לו: ההוא מעכב... לקח מקל והכהו בראשו, נפלו עיניו של עשו על רגלי יעקב. ויעקב פתח עיניו וחיך.

Guemara Sotta 13a : Lorsqu'ils arrivèrent au Caveau des Patriarches (pour enterrer Ya'akov), Essav vint et s'y opposa. Il leur dit : « Il a enterré Léa dans sa place, la place restante est à moi ». ...'Houchim, le fils de Dan, était malentendant. Il demanda : « Que se passe-t-il ? » On lui répondit : « Celui-là nous bloque... ». Il prit un bâton et frappa Essav sur sa tête. Ses yeux tombèrent sur les pieds de Ya'akov. Celui-ci ouvrit ses yeux et sourit.

YICHMAËL EST DÉTACHÉ D'AVRAHAM ALORS QU'ESSAV RESTE ATTACHÉ À ITS'HAK !

גמרא פסחים נו, א: בקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין, ונסתלקה ממנו שכינה. אמר: שמא חס ושלום יש במטתי פסול, כאברהם שיצא ממנו ישמעאל, ואבי יצחק שיצא ממנו עשו. אמרו לו בניו: שמע ישראל ה' אחד...

Guemara Pessa'him 56a : Ya'akov voulut dévoiler à ses enfants « la fin des temps », mais l'inspiration divine le quitta. Il dit alors : « Peut-être que, D.ieu m'en préserve, il y a dans ma postérité une déféctuosité, comme Avraham, de qui Yichmaël est 'sorti', et Its'hak mon père de qui Essav est 'sorti' ». Ses enfants lui répondirent : « Ecoute Israël (Ya'akov), l'Eternel est notre D.ieu, l'Eternel est Un » - [nous sommes tous fidèles à ton chemin]...

Guemara Kiddouchin 18a : Essav – est un Juif renégat. גמרא קידושין יח, א: עשו - ישראל מומר.

Le paradoxe d'Essav : il ne suit pas, autant qu'Yichmaël, le chemin de son père Its'hak.

Et pourtant, il reste attaché à son père alors qu'Yichmaël ne l'est pas.

Sa relation avec son père est très profonde, et ne dépend pas de sa Techouva.

Développement : Essav fut-il enterré dans le Caveau des Patriarches ?

3

תרגום יונתן ויחי נ, יג (בלה"ק): ... חוששים בן דן לקח חרב, ויקטע ראשו של עשו הרשע, והיה ראשו של עשו מתגלגל עד שבא לתוך המערה, וינח בחיקו של יצחק אביו. ויגורו - קברו בניו של עשו בשדה המכפלה.

Targoum Yonathan sur Vaye'hi 50, 13 : 'Houchim, fils de Dan prit une épée et coupa la tête d'Essav, qui roula jusqu'à la grotte (le Caveau) et se posa auprès d'Its'hak son père. Son corps fut enterré dans le *champ* du Caveau.

גמרא סנהדרין מז, א: מניין שאין קוברין רשע אצל צדיק - שנאמר (מלכים ב יג, כא): ויהי הם קברים איש (נביא שקר), והנה ראו את הגדוד וישליכו את האיש בקבר אלישע וילך ויגע האיש בעצמות אלישע ויחי ויקם על רגליו.

Guemara Sanhedrin 47a : D'où savons-nous que l'on n'enterre pas un Mécréant près d'un Juste ? Car il est dit (Rois II 13, 21) : « Alors qu'ils enterraient l'homme (un faux prophète), ils virent un régiment, et jetèrent l'homme dans la tombe d'Elisha. Lorsqu'il toucha les ossements d'Elisha, celui-ci ressurgit et se leva sur ses pieds ».

Comment la tête d'Essav le Mécréant a-t-elle put être enterrée avec des Justes ?

Explication : La différence entre la 'tête' d'Essav et le reste de son 'corps'

4

לקוטי שיחות: היותו של עשו רשע היא מצד גופו, אך מצד "ראשו" - וכפי ש"ראשו" נכרת (ומנתק משפלותו) (שמן הגוף - אינו "רשע", ואדרבה - יש לו שיכות ליצחק, ולכן נשאר "ראשו" בחיקו של יצחק אביו).

Likouté Si'hot : Essav n'est Mécréant que par son « corps », mais par sa « tête » - une fois celle-ci est détachée et séparée de son corps et de sa bassesse, il n'est pas Mécréant. Bien au contraire : il est lié à Its'hak. De ce fait, « sa tête peut reposer auprès d'Its'hak son père » (mais pas le reste de son « corps »).

Essav, par sa « tête » (détachée de son « corps »), n'est pas Mécréant.

Cela explique la différence fondamentale entre Essav et Yichmaël

5

לקוטי שיחות: הן ישמעאל והן עשו, להיותם "תולדות" אברהם ויצחק, הרי נשאר בהם "כוח האב". בישמעאל הדבר התבטא באופן שהביאו לעשות תשובה, אולם מאידך, אפילו לאחר שעשה תשובה נשאר בגדרו הקודם, גדר של העדר שיכות לאברהם; מה שאין כן עשו, אף שמצד גופו מדרגתו פחותה אפילו מישמעאל - וזהו הטעם שלא עשה תשובה - מכל מקום, מצד ראשו (כפי שהוא נפרד ומנתק מגופו) הרי הוא "בחינו של יצחק אביו".

Likuté Si'hot : Yichmaël et Essav, étant les « *descendances* » d'Avraham et Its'hak, conservent de ce fait « la force de leur père ». Chez Yichmaël, cela le conduit à faire *Techouva*, mais il conserva pourtant son statut préalable, un statut de non-appartenance à Avraham. Il resta donc sans relation profonde avec Avraham. Par contre, le corps d'Essav était, plus bas que celui d'Yichmaël et, de ce fait, il ne parvint pas à la *Techouva* ; en revanche, sa tête (une fois séparée et détachée de son corps) – « repose auprès d'Its'hak son père ».

Yichmaël fait *Techouva* sans changer ; Essav ne fait pas *Techouva* mais reste 'attaché'.

Annexe : Illustration Hala'hique de cette différence : deux types « d'émissaires »

6

ע"פ לקח טוב, כלל א': הסבר אחד הוא, שהשליח הנו מציאות בפני עצמו, אלא שדין התורה הוא שעל ידי זה שהמשלח ממנהו לשלוחו, פועל הוא שעשית השליח תהיה שיכת למשלח, שנחשבת עשיתו. והסבר שני בדבר, שמציאות השליח נעשית מציאות המשלח, "כמותו" ממש (ובדרך ממשלת עשיתו היא עשית המשלח).

Leka'h Tov, principe n°1 : Selon une première approche, l'émissaire conserve une existence indépendante. Mais la Torah donne la capacité au mandataire, de faire en sorte que l'action de son émissaire soit considérée comme la sienne propre. Selon une seconde approche, c'est l'existence même de l'émissaire qui s'identifie, à proprement parler, à celle de l'homme qui le mandate. Dès lors, l'action de cet émissaire est bien celle de celui qui le délègue.

Illustration : L'émissaire indépendant (Yichmaël) et l'émissaire attaché (Essav).

La différence fondamentale entre le service divin d'Avraham et d'Its'hak

7

לקוטי שיחות: עבודת אברהם היתה בדרך "מלמעלה למטה" - ולכן עסק לפעל הכרה וידיעה באלקות גם בקרב בריות פחותי ערך בתכלית. אבל אין זה בא מצד שנוי מהותו של ה"מטה" עצמו. ולכן ישמעאל לא השתנה באופן מהותי, גם לאחר חזרתו בתשובה. מה שאין כן עבודת יצחק היתה "ממטה למעלה" - ולכן עסק בחפירת בארות, סלוק העפר המכסה המים החיים, ובפנימיות; זכוך הנברא מחמריותו עד שירגש הניצוץ האלקי שבו. ה"מטה" מתרומם, אבל לא מקומו הנחות המקורי. ולכן רק ראשו של עשו (כשנפרד משאר גופו), התעלה לדרגת יצחק.

Likuté Si'hot : Le service divin d'Avraham était « *du haut vers le bas* » : il se consacrait à faire prendre conscience de l'existence de D.ieu, même aux créatures les plus inférieures. Le 'bas' était alors affiné par le 'haut', mais ne le changeait pas profondément. C'est pourquoi, Yichmaël ne changea pas vraiment, même après sa *Techouva*. Le service divin d'Its'hak, par contre, consistait à servir D.ieu « *du bas vers le haut* » : il se consacrait à « creuser des puits », à affiner la matière et ôter ce qui cache les « eaux vives », pour révéler sa source divine. Le 'bas' s'élève, mais pas son emplacement original. C'est pourquoi, seule la tête d'Essav, séparée de son corps, connut l'élévation.

Avraham : Le 'haut' influe sur le bas, mais ne le change pas.
Its'hak : le 'bas' s'élève, mais son emplacement initial reste 'bas'.

« Les descendances d'Its'hak » : Il fait tout pour bénir son fils Essav !

8

לקוטי שיחות: הטעם שרצה יצחק לברך את עשו, אף שידע והכיר את ציורו ומהותו, הוא לפי ש"ציד בפיו", היינו שב"ראשו" (מצד שרשו ומקורו) ישנם ניצוצות גבוהים ביותר (כנשמת אונקלוס הגר, רבי מאיר וכו'); ומאחר שעבודתו של יצחק היא לחפור ולמצא את ה"מים חיים" המסתתרים במעמקי האדמה, רצה יצחק, על ידי נתינת הברכות לעשו, "לחפור" ולגלות את ה"מים חיים" (ניצוצות הקדשה) אשר ב"ראשו של עשו".

Likuté Si'hot : La raison pour laquelle Its'hak voulait bénir Essav, bien qu'il connaissait sa nature profonde, venait du fait qu'Essav « *avait du gibier dans sa bouche* » : dans sa « tête », à sa source et son origine, se trouvent des parcelles de sainteté très élevées (comme l'âme d'Onkelos, de Rabbi Meir etc.). L'œuvre d'Its'hak consistant à « creuser, trouver ses sources, au plus profond de la terre », il voulait en accordant ses bénédictions à Essav, « creuser » et révéler « l'eau vive », les parcelles de sainteté se trouvant dans « la tête d'Essav ».

Its'hak, en bon « creuseur de puits », cherche à dévoiler les profondeurs de son fils Essav.

Enseignement : Apprendre à observer chaque Juif tel qu'il est « en sa tête » !

9

לקוטי שיחות: אם גם על עשו הרשע השתדל יצחק לגלות פנימיותו, על-אחת-כמה-וכמה - שבודאי ובודאי יש להתמסר לקרובם של כל ישראל, כולל הרחוקים ביותר מיהדות - "לחפור" ולהעמיק אל תוכם פנימה, ולגלות את ה"מים חיים" שבהם. ובה מברחת הנהירות: "ומקרב לתורה" (פרקי אבות א, יב), לרומם את הבריות אל התורה, ולא להפך. והעצה לכך: שכל אחד יביט אל הוולת כפי שהוא מצד "ראשו", שהוא שיד ורצה לקים את התורה בלתי.

Likuté Si'hot : Si même pour Essav le Mécréant, Its'hak s'efforça de révéler sa profondeur, à plus forte raison doit-on certainement se consacrer à rapprocher tous les Juifs du Judaïsme, y compris ceux qui en sont profondément éloignés : il faut « creuser » et rechercher dans leurs profondeurs, afin de mettre en évidence les « eaux vives » qui sont en eux. Cependant, il faut faire attention à « les rapprocher (et les élever) vers la Torah » (Pirké Avot I, 12) et non « faire descendre la Torah vers eux ». Pour réussir cela, il faut observer son prochain tel qu'il est « en sa tête » : à savoir qu'il est en mesure de mettre en pratique l'ensemble de la Torah et, bien plus que cela, il le veut !

Enseignement : « Dévoiler les profondeurs » de chaque Juif, en l'observant tel qu'il est « dans sa tête » : animé d'une volonté de tout bien faire.